

EMLÉKEK ÉS LELETEK.

EGYPTOMI EMLÉKEK A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMBAN.

Nemzetünk politikai viszonyai hozták magukkal, hogy azon időben, midőn más nemzetek vetélkedve léptek Egyptom szentelt talajára, hol az emberi művelődés első bimbói fakadtak, nekünk attól távol kellett maradnunk. Míg a németek, francziák, angolok és olaszok vállvetve iparkodtak a pyramisokra, templom- és sziklafalakba vésett hieroglifeket kibetűzni, hogy a Pharaok országának sok ezer éves történetét a feledés homályából kiragadják és ily módon egyuttal az emberi cultura őseredetét is kikutassák; addig Magyarországnak, létéért és fennállásáért kemény harcokat, keserű megpróbáltatásokat kellett átélnie. Meg kellett elégednünk, ha egy-egy mæcenás és tudomány-barát, kit útja véletlenül Egyptomba vitt, egy-egy ily vonatkozású tárgyat magával hozott és mint áldozatkészségének és hazafias gondolkodásának jelét, a magyar nemzeti múzeumnak, vagy valamely más tudományos intézetnek ajándékozta. E férfiak nemes törekvésének köszönhető egy néhány oly emlék, mely ha számuk csekély is, tudományos értékük nagy becse el nem vitatható. Ezeket a tudomány számára hozzáférhetőkké tenni főczélja ezen ismertetésnek.

Az a néhány darab, számszerint tizenöt, mely jelenleg a magyar nemzeti múzeumban található, három csoportba sorozható: 1. stélák (8 db), 2. kanopok (2 db), 3. szobrok (5 db).

Mind a három fajta emlék eredetét az egyiptomi halottas kultusznak köszöni. Az egyiptomiak hite szerint az ember halandó testén kívül két halhatatlan lelki részből állt. Az egyik, melyet «*Ba*»-nak neveztek, azon pillanatban hagyta el a földi porhüvelyt, midőn a halál beállott, hogy az Oziris birói széke előtt kiállott vizsgálat után a lelkek világában, minden földi gondtól menten örömtelt életet éljen. A másik lelki rész volt a «*Ka*». Ez is a halál pillanatában hagyta el a földi testet, azonban nem nélkülözhetette teljesen az anyagot. A halál után is a halott közelében maradt és emberfejú karvaly alakjában lebegett a halott felett, hogy azzal tetszés szerint újra egyesülhessen. Ezért a földi gyö-

nyöröket sem nélkülözhetette. A mi jót a halandó test a halálig tett, azt a «Ka» a test elhagyása után tovább folytatja. Ez okból a rokonok és hozzá tartozók meghatározott ünnepnapokon adományokat hoznak neki, húst, kenyeret, süteményt, sört, bort, valamint ruhákat, tömjént és arczkenőcsöket, hogy semmiben se legyen hiánya. Az «örökös lakás» — így nevezték a sírhelyet — ezért két osztályból állt. Egyikben, mely örök időkre el volt zárva és senki által sem volt megközelíthető, volt a sarkophag a benne fekvő mumiával, míg a másik osztályba az élők is beléphettek és tulajdonképen az elhaltak a földi élet után e második életében lakásul szolgált. Ide hozták az áldozati adományokat, sőt butorok sem hiányoztak, hogy a halottak a földi élet kényelmeit se nélkülözzék. A falak tarka, színes képekkel és feliratokkal ékeskedtek és a mindennapi életből vett jeleneteket ábrázoltak; az egyiptomi ember halála után addigi életét folytatni akarta, s ezért síri lakását az élet azon jeleneteivel vette körül, melyeket megszokott és melyek előtte kedvesek voltak.

Hogy azonban a lélek tetszés szerint a testbe visszatérhessen, meg kellett azt őrizni az enyészettől. A tüdő, máj, vese, szív stb., ezért négy különös kanopusba záratott, ezek alabastrom, vagy mészkőből készült korsók vagy vedrek voltak, melyeknek fedele ember-, karvaly-, sakál- vagy majomfejet ábrázolt.

A magyar nemzeti múzeum két ily kanopust bír, mindkettő *Prokesch-Osten Antal* báró ajándéka, aki azokat 1833-ban Mohamed-Alitól, Egyptom akkori alkirályától kapta ajándékba. (Lásd 1. és 2. ábrát.)

Az egyiknek fedele emberfejet ábrázol, a másiknak kissé nagyobb, karvaly-fejet ábrázoló fedele van. Mindkettőnek melső részén szépen bevéssett és öt hasábra osztott hieroglif jelek láthatók.

Ha a lágy részek a testből már kivétettek, ez utóbbit jól kilugozták, pálma borral megmosták és bizonyos szerekkkel, melyeknek mértéke és vegyítési aránya meg volt határozva, bebalzsamozták. Ezután a holttestet finom szövetekbe burkolták és hosszú finom lenszalagokkal körülcsavarták, hogy lehetőleg légmentesen elzárják. A mumiát ezután gazdagon festett, kemény karton, vagy sykomor fából készült koporsóba tették, a melyet kő sarkophágba vagy faláába helyeztek és a halotti kamrának a rokonok által sem megközelíthető rekeszébe téve, az örök nyugalomnak adták át.

Ily módon iparkodtak a testet az enyészettől megvédeni, hogy az elvált elemek, a «Ka» és a test, bármikor egyesülhessenek. Miután azonban a legjobb bebalzsamozási módok sem óvták meg örök időkre a testet az enyészettől, ezért már a legrégebb időkben is a koporsóban lévő mumián kívül még a halottnak képét vagy szobrát is a sírkamrába tették, hogy «Ka» a személy anyagát *sohase* nélkülözze. «Ka» tetszés

szerint birtokába vehette és megeleveníthette a szobrot. Így keletkeztek a régi egyiptomiak sírkamráiban található kisebb, nagyobb, kemény kőből vagy fémből készült szobrok.

Ezek az illetőt javakorában ábrázolják, mert hasonlóan amint még az életben gondoskodtak pompás sírhelyekről, sőt ezt az élet főfeladatá-

1. ábra.

2. ábra.

nak tekintették, úgy azt sem mulasztották el, hogy egy vagy több lehető élethű szobrot készíttessenek magukról, a halál utáni megelevenedés és feltámadás végbe mehessen. De nemcsak az elhalt, hanem a nagyszámú szolgazemélyzetnek cserép, kő, vagy fémből készült szobrai is a sírnak adatván át, a sírkamra egy fülkéjébe állíttattak, hogy a mindent megelevenítő «Ka» hatalma által uruknak megsemmisíthetlen túlvilági élete alatt, mindenkor szolgálatára állhassanak. Amint

a holt kő megelevenedhetett pusztán a «Ka»-ban rejlő szellemi erő által, úgy nyerhettek életet a kőbe vésett vagy oda festett hieroglif jelek is. Ezért a sírkamrák falait feliratokkal rajzolták tele, melyek nem csak az életben történt eseményeket, hanem imádságokat, kérelmeket

3. ábra.

és kívánságokat fejeztek ki, mert «Ka» mindenható szellemi hatalma által a holt betűnek lelket és életet tulajdonítottak s így a kívánság már teljesített ténynyé vált. A régi egyiptomiaknak ezen vallási nézete minden művükben megnyilatkozik és teremtő szellemük által létre-

hozott majdnem minden művükben mélyen gyökerező vallásos jelentőség van.

A nemzeti múzeumban levő stélák (sírkö) közül régiségük és tartalmuk miatt különösen kettő kiváló:

1. A III. Thutmosis korabeli Matoi-csapat tisztjének Noferhmt-nek stélája (lásd 3. ábra).

4. ábra.

2. A III. Amenemhat korabeli Sehotep-ab felügyelő stélája (lásd 4. ábra).

III. Thutmosis, a XVIII-ik dynastia leghatalmasabb királya és az egyiptomi faraók között a legfényesebbek egyike, K. e. 1503—1449-ig uralkodott, az említett stélák elseje tehát a K. előtti xv. századból származik. A második még sokkal régiebb, mivel III. Amenemhat a XI. dynastia hatodik királya volt, a ki a híres Moeris tavat, a mostani

Fajum tájékán ásatta és ott az ókorban építészeti műremekként ismert labirinthus építtette.

A Matoï-csapat idegen eredetű hadtest volt. Brugsch * eredetüket a *Matoï* néptől vezeti le, mely a déli népek lajstromában a 77-ik helyet foglalja el. (Lásd még Brugsch, Dict. géogr. 975. lap és Brugsch: «Die Negerstämme der Una-Inscription»).** Ezen törzs a 6-ik dynastia korában mint hajó épületi-favágók az akkori egyiptomiaknak igen jó szolgálatoakat tettek. *Stern* Lajos is egyik helyen *** a berlini múzeumban levő *Cháhaf*, (*I. Energetes* alatt a matoï-ak ezredese) stélájáról ír.

Egyiptomban már a legrégebb időben szokásban volt a legyőzött harcosokat egyiptomi zsoldosokul felfogadni és ezekből külön hadtestet alakítani, melyet mint csendőrséget alkalmaztak.

Hatáskörük leginkábbaz volt, hogy (lásd Brugsch «Aegyptologie» 243. old.) a forradalmakra könnyen hajló néppel, a munkásokkal szemben, valamint az idegen rabszolgákkal szemben az uralkodó osztály érdekeit megóvják. III. Thutmosis alatt, aki 18 év alatt (uralkodásának 23—40 évéig) tizenöt nagy hadjáratot vezetett idegen népek ellen, s a ki fegyvereinek hatalmát az akkor ismert föld legszélsőbb határáig éreztette, a matoï-ak hadteste nagy jelentőségre tett szert és parancsnoka Egyiptomnak igen magas méltóságokat viselő személye volt.

A stéla, melyet a n. múzeum őriz (3. ábra), egy Noferhmt nevű matoï-tiszt Amon-Ra főistenhez intézett imáját tartalmazza. Anyaga rózsapiros gránit, 96 cm. magas, 50 cm. széles és 30 cm. vastag. A felső szélén mindkét oldalán lecsüngő Uräus-kigyóval ékesített szárnyas napkorongot látunk; ez az egyiptomi művészet symbolikus diszítványeinek egyik legfontosabbja. A nap, a földi világnak világosság- és életforrása, védő szárnyait kiterjeszti és mint a nyári solstitium napja a *Bahudt*-i (Apolinopolis magna-i) *Horust* jelképezi; ennek hieroglif jele a napszárnyak alatt jobbról és balról az Uräus-kigyó képei mellett látható és mint ilyen symboluma a férfikortól a halálig terjedő emberi életkornak. Az Uräus, keselyűfővel végződő vipera, az élet és halál jogának, tehát a legnagyobb és legerősebb hatalomnak symboluma, mint a legértékesebb diszítvány ékesítette a fáraók fejét. A középső mezőben a legkülönbélebb áldozati adományokkal ú. m. kenyér, bor-, sör- és tejkorsókkal, virággal, liba- és marhahússal stb. megrakott áldozati asztalt látunk. Ennek egyik oldalán a trónon ülőhelyzetben és a fejen a nagy áteftollakkal ékesített «*Amon-Ra*»-t látjuk, bal kezében kormánypálczát tart, (mely mint hieroglif hatalmat jelent) jobbáiban az élet kulcsát («anḥ = élet») tartja.

* Die Aegyptologie 246. oldal.

** Zeitschrift für ägypt. Sprache und Alterthumskunde 1882. 35. lap.

*** Z. Ä. 1884. 101. lap.

Szemben vele, az áldozati asztal másik oldalán III. Thutmosis király áll a királyi köténybe öltözve és feje az Uräus koszorúval ékesítve. Kezeivel egyesítve tartja a lotosvirágot és papyrusbokrot, mint a két ország: Felső- és Alsó-Egyiptom, fölötti hatalom symbolumát. A lotosvirág Felső-Egyiptom vagy a déli ország, a papyrusbokor Alsó-Egyiptom symboluma. Ezen képleges ábrázolás fölött szépen vésett hieroglifeket látunk, melyek az ábrázolás közelebbi magyarázatául szolgálnak. A középső elválasztó vonaltól balra álló, Amon-Ra istenre vonatkozó és jobbról balfelé olvasandó szöveg így hangzik:

«Dì-f cñh w3s ʔmn-Rc stn nṯr-w»

«Életet és hatalmat ad Amon-Ra az istenek királya.»

Ezen választó vonaltól jobbra álló, balról jobbfelé olvasandó és a királyra vonatkozó szöveg így hangzik:

«Nṯr nfr, nb t3-wi, Mn—ḥpr—Rc, dī cñh mi Rc dt.»

«A jó isten, mindkét ország ura, Men-Cheper-Ra (=III. Thutmosis) életet ajándékoz mint Ra az örökkévalóságban.»

A király, kinek neve szokásos módon gyűrűvel van körülveve, mint az istennek hatalmat és életet adó földi személyesítője jelen meg.

Az egész ábrázolásnak alsó része nyolcz sorból álló, a matoï-tisztnek Neferḥmt-nak, Amon-Ra-hoz az istenek istenéhez intézett imádsága. Ő maga egyenruhában áll, jobb felső karján Mn-ḥpr-Rc = III. Thutmosis nevével ellátott táblácska van és egész tartása az ábrázolás czélját árulja el.

A második stéla (4. ábra) fön körszelvényű 50 cm hosszú, 31 cm széles és 6.5 cm vastag mészkőtábla. Itt is négy részt különböztethetünk meg. Az elsön, a felső szélen látjuk a szárnyas napkorongot és ez alatt a középen a Ra-n-maat (III. Amenemhát) nevével ellátott királygyűrűt. A király nevének mindkét oldalán van a fekvő sakál, az alvilág urának Anubis istennek symboluma, aki az elhaltakat Osiris bérkáján az istenek birói széke elé vezeti.

A király nevét körülfogó gyűrű mindkét oldalán egyformán futó hieroglif szöveg áll a következő tartalommal:

«Királyi adomány: kenyeret, bort, bikát, libát és tömjént ad.»

Stélánk második része három soros feliratot tartalmaz a szokásos áldozati formulával és így hangzik:

«(1.) Stn dī-t Us-ir ḥnti imntiw nb 3b-dw dī-f pr-t ḥrw t3 irp
(2.) ih s3 šs3 snṯr mrḥ-t ih-t nb-t nfr-t w3b-t (3.) cñh-t nṯr im n k3 n
rwd Sḥtp-ib ir, n Ḥnt-cb.»

«(1.) Osirisnak, az alvilág fejedelmének Abydos urának királyi adománya; halotti áldozatot nyújt, kenyér, bor, (2.) bikák, libák, ruhák, tömjén és arczenőcsből állót és minden szépet, tisztát ad, (3.) a miből az isten él, Sehotep-ab felügyelőnek, Ḥnt-ab fiának «Ka»-ja részére.»

A harmadik rész az elhunytat ábrázolja, aki feleségével *Rnsm-ib*-el *Kn* leányával az áldozati asztalnál ül; velük szemben guggoló helyzetben ez utóbbinak szülői, kiknek nevei két félsorban vannak megnevezve: az apának neve volt: *Snb*, *Ípi*-nak fia; ennek nejét *Hnt-ib*-nek hívták, — cnhs leánya volt.

A negyedik részben végre a többi családtagot látjuk, számszerint tizet, guggoló helyzetben, mindenik mellett a saját neve.

5. ábra.

A magyar nemzeti múzeumban levő másik hat stéla is figyelemre méltó. A halott legközelebbi hozzá tartozói (szülők, nő, gyerekek és testvérek) közt van és ezektől környezve mutatja be hódolatát Osiris istennek. A hozzátartozók nincsenek mindig képekben ábrázolva, hanem gyakran csak nevükön felemlítve. Így van ez pl. *Nofer-Ameny*, *Pepy* fiának, a királyi épületek irnokának sírkövén. Ezen stéla (lásd V.) az írás jellege után ítélve a közép birodalom korából való, (XII. dynastia) és égetett agyagból készült 32,5 cm. hosszú, 27,5 cm. széles, 4,5 cm. vastag. A kő baloldalán a felirat egész hosszában egy ujj szélességben meg van sértve, úgy, hogy e miatt egyik-másik név már nem betűzhető ki.

A stéla felső szélén háromsoros feliratban a következő áldozati formula olvasható:

«(1.) Osirisnek, az . . . urának, Abydos urának királyi áldozati adománya; (2.) kenyérből, borból, bikákból, libákból és ruhákból álló halotti áldozat a királyi épületek tisztelt írója részére, (3.) névszerint Nofer-Ameny-nek, Pepy fiának kegyes emlékéül.»

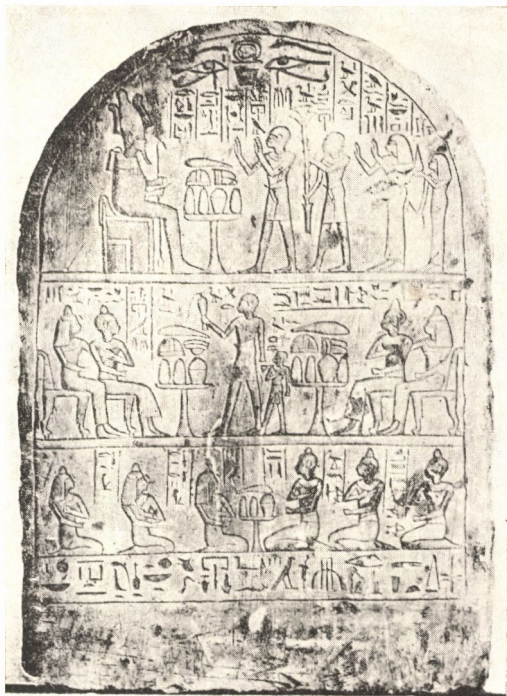
Többek közt ott látjuk a megboldogultat, istenhez imára emelt kezekkel és 16 félsorban hozzátartozóinak neveit.

A XIX. dynastia korából való egy másik, (6. ábra) 37 cm. hosszú, 26,5 cm. széles és 7 cm. vastag, mészkőből való stéla. Ennek felső mezőjében a napkorongot és ettől jobbra és balra a nap symbolumaként a jobb és bal szemet látjuk. Van továbbá gazdagon terített áldozati asztal, mely előtt a trónon Osiris isten ül, feje a tiarával és tollakkal van ékesítve, kezében a kormánypálczát («w3s = hatalom») tartja.

Vele szemben, az áldozati asztal másik oldalán öt imádva áll *Prt-hrw-Hr-ms* e mögött fia *S3-ps-ir* kezében lotosvirággal; ezután következnek ez utóbbi az anyja és felesége, amaz imádkozva,

emez áldozati adományokat nyújtva. Az ezen alakok fölött álló szöveg megadja az ábrázolás magyarázatát.

A középső részen az áldozati asztal előtt «*S3-ps-ir*»-t látjuk, amint szülőinek áldozatot hoz; mellette áll fia *Hc-m-ws*. E mellett egy második áldozati asztal áll, melynél egy *Hw-ty* nevű méltóság és ennek felesége *Imn-m-cb-t* ülnek. Egy másik részben megint áldozati asztalt látunk és ennek mindkét oldalán hármásával guggoló alakokat: három papot az egyik és három papnőt a másik oldalon. A jelenetet egysorú felirat zárja be, mely a következő áldozati formulát tartalmazza: «*Királyi áldozati adomány Osiris az alvilág fejedelme részéről; kenyérből, borból, husból és minden jó és tiszta dolgokból álló halotti áldozatot mutat be mindennapra «Ka»-nak.*

6. ábra.

7. ábra.

8. ábra.

9. ábra.

Hasonlóan fönt kihajló 38 cm. hosszú, 26 cm. széles és 5 cm. vastag mészkőtábla (lásd 7. sz.) az elhaltat az áldozati asztal előtt állva és Osiris, Isis és Nephtis istenekhez imádkozva ábrázolja. E fölött látjuk a bárkán álló sakált, mint *Anubis* isten symbolumát és e fölött a mindkét oldalon Uräusokkal ékített szárnyas napkorongot.

A magyar nemzeti múzeumban levő hatodik köemlék (lásd 8. ábra) csak töredék ugyan, de annyiban figyelemre méltó, hogy a többi darabot régiség tekintetében jóval felülmulja. A VI. dynastia korából való, tehát a Kr. előtt IV-ik évezredből való. Ezen követ Ó-Budán a Percz-utczá 206. számú házának építésénél 1852-ben találták és a mú-

zeumnak ajándékozták. Hogy került a lelőhelyre, arra nézve semmi biztosat sem lehet tudni.

Ezen kívül van a múzeum birtokában egy 16 cm. hosszú, 10,5 cm. széles és 4 cm. vastag táblácska (lásd 9. ábra), a melyen egy papnő *Mrsgrt* istennőnek áldoz és hódol; ezen kívül egy másik márványkő, melyen vörös és fekete tintával rajzolt hieratikus vonások láthatók. (lásd 10. ábra). A felirat azonban annyira elmosódott, hogy a szöveg pontos megfejtése alig lehetséges. Méretei 30 cm. hosszú, 23,5 cm. széles és 4 cm. vastag.

A két szobor is (lásd 11. és 12. ábra), melyet a múzeumban őriznek, figyelemre méltó. Mindkettő *Eszterházy Antal gróf* ajándéka, a ki azokat 1871-ben hozta Egyiptomból és a múzeumnak ajándékozta.

Ez a két szobor *Amon-papokat* ábrázol, kik különös guggoló helyzetben ülnek. Keresztben fekvő kezeik vízszintesen nyugszanak térdeiken, egyébként alaktalan kőtömegekhez hasonlítanak és csak a gazdag hajékkal takart fej jut érvényre. Elő és hátsó részük hieroglifekkel van fődve, melyek a szobrok célját árulják el, a mennyiben a szokásos áldozati formulával kezdőd-

nek. 32 cm. magasak, egyik rózsapiros gránitból, a másik fekete bazaltból való és az írásjelek után ítélve mindkettő az új birodalom korából való (XVIII. dynastia).

A Magyar Nemzeti Múzeumban még egyébként is képviselve van a régi egyiptomiak szobrászata. Itt láthatjuk (13. ábra) egy XIII-ik dinasztiai királynak fekete gránitból faragott mellszobrát, mely minden valószínűség szerint III. Amenhotesz ábrázolja, a ki Kr. e. 1439—1403-ig ült Egyptom trónján. Itt van továbbá egy ugyanezen korbéli királynőnek mellszobra rózsaszín gránitból kivésve (14. ábra), kezében *Hathor* istennő szobrát tartja. Egy másik szobor guggoló helyzetben ábrázolja *Šesonk* trónörököst, *Karamat* királynőnek — a nyugati Deltában, főleg Bubastis környékén székelő XXII-ik dinasztia egyik tagjának — fiát (lásd 15. ábrát).

10. ábra.

11. a) ábra.

11. b) ábra.

12. a) ábra.

12. b) ábra.

13. ábra

Mindhárom mű technikai tökéletességgel készült, teljesen uralkodik a véső a kemény anyagon, mely még a mai technikának is gondot adna. Különösen arról a királysoborról mondhatjuk ezt, melyet a 11. ábrában mutattunk be. Kétségtelen, hogy ránkmaradt e nemű művek között is a legkiválóbbak között foglal helyet. Az arczkifejezés azt a komolyságot és méltóságot tükrözi vissza, mely az egyiptomi mesterművű királysobrokra jellemző. Külön említést érdemel a homlokötővel leszorított fejlepel, melynek elülső csücskei a mellre hullanak, hátsó végei pedig (melyek ezen szemközt álló képen nem láthatók) fonatszerűen csavarodnak egymásba, valamint az Uraeskigyó, mely a fejlepel homlokrészén gyűrűzve ágaskodik, mintegy intőjel, hogy a király mindig kész ellenségeit megsemmisíteni. Sajnos, hogy a szobormű orrán és balszemén megsérült.

A 12. ábrán látható nőalak is az egyiptomi művészet titkaiba vezet be bennünket. Sajnálni való, hogy ez a szobor is megsérült az orrán. Bámulatra méltó, hogy daczára az anyag keménységének, melylyel itt is meg kellett küzdenie a mesternek, mily gonddal, finoman és simán dolgozta ki a ruha és a fejdísz egyes redőit. Nem hiába illették a szobrászokat Egyiptomban a «*s-cuh*» azaz «*Megelevenítő*» melléknévvel. Kár, hogy nem ismerjük a művész nevét, ki e remeket megalkotta. De ez egyik jellemző vonása az egyiptomi művészettörténetének, hogy egy műremek szerzőjét sem ismerjük. Itt mindenképp előtt a fejtakaró figyelemre méltó, mely rögtön elárulja az ábrázoltnak elő-

kelő származását. A vastag hajzacskó felett paróka látható, melynek hosszú csöves fürtei a nyakra omlanak; e felett díszítésekkel tarkított sapka látható, tetején lótoszvirág díszlik, melyet csak a királynők s a hercegnők viselhetek. A nyakát gallér díszíti, mely viselet az új birodalomban általánosan el volt terjedve s az egyiptomi nemzeti viseletnek egyik darabja. Az előkelőbb egyiptomiaknál e ruhadarab hálóból, zsinórzatból vagy lán-

14. ábra.

czokból volt művészileg megalkotva s rajta — mint a jelen ábra is mutatja — gyöngyök és drágaságok díszlettek. A ruha átlátszó fátyolból kalisirisből áll, mely egészen a testre símul és annak formáit világosan feltünteti. Nem hiányzik a karkötő sem, mely az előkelő egyiptomi nő karját szokta díszíteni. Szobrunk jobbjában balkezétől támogatva Hathor istennő szobrát tartja, mely felett kis Naos (kis templom, melyen a Ka-Horchuti istennő szobra van) látható. A Hathor-szobor itt abban a formában jelenik meg előtűnk, a mint az a denderai templom előcsarnokának oszlopain van ábrázolva. Az oszlopfeletti koczka négyoldalán Hathorábrázat látható, fölötte kis templom.

Az a mészkőszobor, mely a 13. ábrán látható, a Kr. e. IX. századból való s a hátán lévő felirat megnevezi a személyt, a kit ábrázol. Ez: *Šešonk* trónörökös, a memphisi Ptah főprófétája és főpapja, kinek anyja *Ka-ra-ma, II. Usarkon* királynak első felesége volt. A cartouche-ba foglalt királynevet ma már alig lehet kibetűzni, de a «Scheschonk» név és anyjának *Ka-ra-ma* nak neve egész világosan olvasható. A jobb halántékról lecsüngő hajfürte, az ifjúság jelképe s egyuttal a trónörökös nemzeti fejdísz. Mint Ptah főpapja kezében ezen isten szobrát tartja. A szobor, sajnos, nagyon rongált állapotban maradt ránk;

különösen a mellén sérült meg erősen, teste kettétörött. A szobor nagysága 1'2 m. *Szilágyi Dániel* konstantinápolyi hazánkfia küldötte be 1862-ben (l. Régiség-Napló 114/1862), mint Fuad pasa kertészének *Sípos*-nak ajándékát.

15. ábra.

A leírt tizenöt darab nem az egyedüli egyiptomi régiség, mely jelenleg a magyar földön található. A nemzeti múzeum érem- és régiség osztályában van több mumia, a melyek közül egy, emberi alakot ábrázoló fakoporsóba zárt, bepólyázott gyermek-mumia említendő, ennél a sarkophágot nagyszámú hieroglifikus felirat ékesíti festői módon.

A feliratok a halottal együtt eltemetett halotti könyvből vett fejezetek, melyek hathatós, csodákat művelő imákat tartalmaznak, melyeket az elhaltnak az alvilágban való vándorlása közben a démonok kiengesztelése végett kellett elmondania, hogy így az összes régiókon átmeheszen, míg ismét az ősforráshoz visszatérhetett. A halotti könyv szövegének másik sorozatát Isis istennőnek férjéhez Osirishez intézett dicsérő énekei teszik. Ugyanis az egyiptomi hit minden halottat Osirissel azonosít, ki így Isisnek férje lesz. Az összes imák az elhaltnak vannak intézve s általuk a lélek felszabadul; s ha az elhalt, kezében a halotti könyvvel, Osiris ítélőszéke elé jut, úgy netáni vétkei, melyek még rajta tapadtak, kegyelem útján elengedtetnek.

Az említett gyermek-mumiát *Thebe*-ben (Felső-Egyiptom) találták és 1865 április 22-én ajándékozta Csuzy Gizella úrhölgy a magyar nemzeti múzeumnak.

A budapesti néprajzi múzeumban is van néhány egyiptomi régiség* és az iparművészeti múzeumban is őriznek nagyszámú egyiptomi régiséget, melyek ezelőtt a nemzeti múzeum régiség osztályában voltak és csak néhány éve adattak át az iparművészeti múzeumnak. Vidéki városaink múzeumaiban is található egy-egy tudományos érdekű egyiptomi régiség (pl. a pozsonyi katolikus gymnasiumnak is van egy bronzból készült Osiris szobra, a mely megtekintésre méltó. Polikeit Károly igazgató úr ezen darabot megtekintés és tudományos elbírálás végett szíves volt rendelkezésemre bocsátani). Legközelebb mindezen szétszórtnan lévő darabokat összegyűjtve fogom leírni és közzé tenni. Hogy azonban ezen törekvésem sikerüljön és lehetőleg teljes legyen, az intézetek, testületek és egyes magán személyek jóakarátát és segítségét kell kérnem, hogy az ily vonatkozású tárgyakat vagy fényképben vagy eredetiben, tudományos feldolgozás végett rendelkezésemre bocsássák. Ezen kérelmemet mindazokhoz intézem, kik egyiptomi régiségeket birnak.

Budapest, 1900 junius havában.

Dr. Mahler Ede.

* Ezen régiségeket dr. Jankó úr, a néprajzi múzeum vezetőjének szíveségéből láthattam és a vele történt megállapodás szerint tudományos feldolgozásukhoz nem sokára hozzáfoghatok. Ennek eredményeit a múzeum kiadványában fogom közzé tenni.